

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА КРИТЕРІЄМ ВАРТОСТІ EVALUATION OF THE EFFICIENCY ACTIVITIES OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS BY THE VALUE CRITERION

УДК 658.64:336

Борисенко О.Є.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Запорізький національний технічний
університет

Онуфрієнко Н.Л.

старший викладач кафедри
підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Запорізький національний технічний
університет

В статті розглянуті та узагальнені теоретичні підходи щодо оцінки результативності діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства та запропонована економіко-математична модель оцінки вартості підприємства за критеріями показників рентабельності бізнесу.

Ключові слова: вартість підприємства, критерії оцінки, підходи оцінювання, результативність діяльності, рентабельність.

В статье рассмотрены и обобщены теоретические подходы оценки результативности деятельности предприятия гостинично-ресторанного хозяйства и предложена экономико-математическая

модель оценки стоимости предприятия по критериям рентабельности бизнеса.

Ключевые слова: стоимость предприятия, критерии оценки, подходы оценки, результативность деятельности, рентабельность.

The article considers and summarizes the theoretical approaches to assessing the effectiveness of the hotel and restaurant business and proposed an economic and mathematical model for estimating the value of an enterprise by the criteria of profitability of business.

Key words: enterprise value, evaluation criteria, valuation approaches, effectiveness of activities, profitability.

Постановка проблеми. В умовах ринку, що характеризуються нестабільністю зовнішнього середовища, обумовленого мінливістю попиту та пропозиції, цін на послуги, змінами в конкурентному середовищі та іншими макро- і мікроекономічними факторами, однією з задач керівництва підприємства готельно-ресторанного господарства стає формування та оцінка його вартості. Це викликано, насамперед, необхідністю забезпечення ефективності функціонування та зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку готельно-ресторанних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В наукових працях відомих українських вчених, таких як Г. І. Кіндрацька [1], О. Р. Костирко [2], Н. С. Краснокутська [3], І. Д. Лазаришина [4], Є. В. Мних [5], Г. В. Савицька [6], Т. В. Харчук [7] та ін., висвітлюються різні методичні підходи до комплексного фінансового аналізу діяльності підприємства. У зв'язку з тим, що розвиток готельно-ресторанного бізнесу в Україні, в даний час, має уповільнений темп, а в вітчизняній економічній науці недостатньо приділено уваги до формування комплексної моделі оцінки результативності підприємства готельно-ресторанного господарства за критерієм ринкової вартості, то виникає потреба більш детального дослідження цього питання.

Постановка завдання. Метою роботи є вивчення та узагальнення теоретичних підходів щодо визначення критеріїв оцінки результативності діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства і розробка моделі, що відображає результативність функціонування підприємства з надання готельно-ресторанних послуг з урахуванням вартісно-економічних аспектів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних умовах господарювання підприємство

розглядається як сукупність елементів складної системи та зв'язків між ними, результативність взаємодії яких залежить від ефективності управління ними.

Основним фактором сталого розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства є його вартість, оскільки вона віддзеркалює сукупну характеристику фінансових показників діяльності та забезпечує інтереси різних учасників ринкових відносин. Тому вартісна оцінка підприємства готельно-ресторанного господарства повинна стати одним із ключових інструментів управління власністю.

Отже, вартість підприємства є одним з основних якісно-кількісних критеріїв оцінки результативності господарювання.

Оскільки єдиного підходу до визначення ефективності управління не розроблено, то під ефективністю управління слід розуміти цілеспрямоване оперативне регулювання діяльності підприємства з метою забезпечення відповідності фактичного стану підприємства до заданих параметрів [8].

Вивчення теоретичних і практичних аспектів оцінювання результативності господарювання здійснювалося у наукових трудах багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених.

Проте звичайно увага дослідників зосереджується на вивченні окремих складових процесу формування загальних результатів господарювання, насамперед – у виробничій, збутовій, фінансовій та інших сферах економічної активності підприємства.

Тка в роботі [9] автором досліджуються підходи до класифікації витрат готелю; визначення прибутку та рентабельності готелю; оцінки ефективності надання основних і додаткових послуг на основі операційного аналізу таких показників як точка беззбитковості діяльності готелю, операцій-

Таблиця 1

Критерії оцінки результативності діяльності підприємства

Критерій	Зміст критерію	Методика визначення результативності	Показники, які характеризують результативність
Прибутковість	Максимізація обсягу доданої вартості, створеної в процесі виробничо-господарської діяльності	Різниця між отриманими фінансовими результатами господарської діяльності та вартістю спожитих при цьому ресурсів	Прибуток від операційної діяльності Прибуток до оподаткування Чистий прибуток Темпи зростання ринкової вартості підприємства
Економічність	Мінімізація обсягів споживання ресурсів у процесі створення нової вартості (товарів, послуг)	Різниця між обсягами споживання ресурсів за альтернативними варіантами утворення нової вартості (план, факт, або норма витрат у базовому та поточному періоді)	Обсяги витрат виробничих ресурсів (за видами) Економія відносних витрат виробничих ресурсів (за видами ресурсів) на виробництво товарів і послуг (за видами) Ресурсомісткість операційної діяльності
Якість продукції	Максимізація корисного ефекту (низки ефектів) у споживача при використанні створених для цього підприємством об'єктів нової вартості (товарів, послуг)	Співвідношення між параметрами продукції або послуг (економічними, технічними, естетичними та ін.) та відповідними характеристиками споживчих вимог покупців	Економічні (цінові), технічні та конструктивні, ергономічні та естетичні параметри продукції або послуг Обсяги витрат на перевірку та контроль якості продукції Нормативно-патентна чистота продукції або послуг Обсяги витрат, пов'язаних з усуненням браку
Ринкова позиція	Мінімізація витрат на маркетинг і збут товарів і послуг	Різниця між обсягами витрат на просування і збут товарів і послуг підприємства відносно аналогічних витрат інших учасників ринку	Глибина, насиченість, широта товарного асортименту Частка ринку збуту, що належить товарам і послугам підприємства Обсяги витрат підприємства на маркетинг і збут товарів Капіталомісткість ринкових операцій
Інноваційність	Максимізація ефекту від впровадження різного роду інновацій (нововведень)	Різниця між отриманими фінансовими результатами від впровадження інновацій та відповідними показниками діяльності підприємства з використанням традиційних підходів і технологій роботи	Обсяги витрат на розробку та впровадження інновацій Обсяги отриманого економічного ефекту від інновацій Кількість реалізованих інноваційних заходів Кількість працівників та обсяги витрат на оплату праці персоналу, задіяного у реалізації інноваційних заходів
Продуктивність	Максимізація обсягу створення нової вартості (за умови обмеженості використовуваної ресурсної бази)	Різниця між обсягами виготовлення нової вартості за альтернативними варіантами споживання обмежених (за кількісними, якісними і структурними параметрами) виробничих ресурсів	Обсяги виробництва та реалізації продукції (послуг) Темпи зростання обсягів виробництва та реалізації продукції (послуг) Ритмічність випуску продукції (надання послуг) Показники виконання планів випуску (за асортиментом, обсягом) продукції та послуг Рівень використання виробничої потужності
Екологічність	Мінімізація антропогенного впливу діяльності підприємства на стан навколишнього природного середовища	Загальні обсяги непродуктивних витрат підприємства, пов'язаних із знешкодженням екологічних наслідків господарської діяльності	Обсяги витрат на відшкодування екологічних наслідків господарської діяльності (штрафи, санкції, додатковий контроль та ін.) Обсяги утворення екологічно-небезпечних відходів Обсяги витрат (інвестиційних і поточних) на зберігання, утилізацію та знешкодження екологічно-небезпечних відходів
Якість трудового життя	Максимізація корисного ефекту працівників від участі у господарській діяльності підприємства	Співвідношення між параметрами фактично створених умов праці персоналу та відповідними характеристиками вимог працівників (нормативними, за вимогами колективної угоди та ін.)	Обсяги витрат на оплату праці персоналу Обсяги витрат на преміювання та стимулювання персоналу Продуктивність праці персоналу Фонд робочого часу, використаного персоналом Середня заробітна плата персоналу Плинність кадрів

ний важіль та запас фінансової міцності готелю.

У той же час питання комплексного оцінювання результативності діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства залишаються недостатньо вивченими і не мають належного науково-методичного підґрунтя для ефективного вирішення.

В таблиці 1 систематизовано та узагальнено відомі критерії оцінки результативності діяльності підприємства, на основі аналізу сучасної наукової економічної літератури [10].

В той же час оцінка результативності господарювання підприємства готельно-ресторанного господарства повинна спиратися на показник його вартості, моніторинг змін величини котрої дозволяє оцінювати раціональність використання ресурсів підприємства, його конкурентоспроможність та стійкість функціонування.

Вихідною передумовою вартісної оцінки є те, що підприємство готельно-ресторанного господарства як об'єкт, що характеризується певним рівнем потенціалу, може бути джерелом доходу й об'єктом ринкової угоди, тобто власник підприємства має право продати його, закласти, застрахувати і т. ін. В цьому випадку підприємство готельно-ресторанного господарства виступає товаром із усіма характерними для нього властивостями [3]: по-перше, корисністю для покупця, що виявляється в користуванні та відповідає задоволенню потреби в одержанні доходів; по-друге, витратами на його створення (формування). У даному контексті вартість – це грошовий еквівалент цінності об'єкта, який покупець готовий обміняти на право власності на цей об'єкт.

Відповідно до сучасних концепцій управління вартістю підприємства розглядають наступні цілі її визначення [7]: визначення вартості цінних паперів у випадку купівлі-продажу акцій підприємства на фондовому ринку; реструктуризація підприємства; визначення вартості підприємства у випадку його купівлі-продажу повністю або частинами;

визначення кредитоспроможності підприємства та вартості залогів при кредитуванні; страхування, в процесі якого виникає необхідність у визначенні вартості активів напередодні втрат; розробка плану розвитку підприємства, реалізація інвестиційного проекту його розвитку.

Враховуючи нестабільність загальноекономічної ситуації в Україні для розвитку готельно-ресторанного господарства, значне податкове навантаження, численні зміни у законодавстві країни, відсутність можливостей реального визначення підприємств-еталонів, виникає об'єктивна необхідність у розробці концептуальної моделі управління вартістю підприємства готельно-ресторанного господарства, на основі перегляду цілей та зміни підходів до оцінювання ефективності такого управління.

Взаємозв'язок цілей та підходів до оцінки вартості підприємства готельно-ресторанного господарства дозволяє прийняти більш ефективне управлінське рішення щодо результативності діяльності, що дозволить збільшити його ринкову вартість за умов нестабільної ринкової ситуації. Відповідно до цілей оцінювання вартості підприємства у сучасній практиці використовуються різні методи оцінювання, які можна згрупувати у три основні підходи: порівняльний, що засновується на аналізі ринкової вартості підприємств-аналогів; майновий, який базується на оцінюванні затрат, що направлені на накопичення різних видів активів (або визначення вірогідної вартості їх реалізації); прибутковий (базується на аналізі грошових потоків або визначенні економічного прибутку) [3]. В таблиці 2 надано співставлення переваг та недоліків підходів до оцінювання вартості підприємства.

Однак, враховуючи сутність вартості підприємства готельно-ресторанного господарства як критерію оцінки результативності діяльності, жоден з існуючих підходів не дозволяє оцінити вартість, як складну та багатогранну характеристику ефектив-

Таблиця 2

Підходи до оцінювання вартості підприємства

Підхід	Переваги	Недоліки
Порівняльний	цілком ринковий метод; відображає реальне співвідношення попиту та пропозиції; дозволяє враховувати унікальність кожного об'єкту	заснований на минулому без врахування майбутніх очікувань; утруднений збір необхідної інформації
Майновий	засновується на реально існуючих активах; єдиний можливий для деяких видів підприємств; дозволяє відобразити фактично здійснені витрати підприємства	не враховує деяких нематеріальних активів; не враховує майбутні очікування; не враховує ефективність використання активів; результати оцінювання рідко відповідають дійсній вартості активів у ринкових умовах
Прибутковий	враховує майбутні очікування; враховує ринковий аспект через ставку дисконту; враховує економічне спрацювання	трудомісткість прогнозування; результати мають вірогідний характер; складно отримати вихідні дані для проведення розрахунків; певною мірою притаманний суб'єктивізм

ності, що потребує формування ряду показників для її визначення.

Для оцінки вартості підприємства готельно-ресторанного господарства як критерію ефективності діяльності пропонується використання економіко-математичної моделі, що формується на основі системи показників рентабельності капіталу.

Оцінювання вартості підприємства готельно-ресторанного господарства, як критерію результативності функціонування підприємства можна представити наступним чином:

$$VP_{EF} = \sqrt[n]{\sum_{i=1}^n X_i}, \quad (1)$$

де VP_{EF} - вартість підприємства готельно-ресторанного господарства як критерій ефективності;

X_i – показники рентабельності готельно-ресторанного бізнесу.

Запропонована економіко-математична модель дозволяє визначити зміну вартості кожного окремого підприємства готельно-ресторанного господарства при впровадженні управління, орієнтованого на її максимізацію.

В якості показників рентабельності підприємства з надання готельно-ресторанних послуг можуть бути використані наступні: рентабельність чистих активів підприємства, рентабельність інтелектуального капіталу, рентабельність інвестиційного капіталу, рентабельність власного капіталу, загальна (балансова) рентабельність, рентабельність загального обсягу реалізованих послуг, рентабельність поточних витрат, рентабельність експлуатації готельного номеру певної категорії, рентабельність додаткових послуг та ін.

Такий підхід дозволить оцінити ринкову вартість підприємства готельно-ресторанного господарства з урахуванням матеріальних та нематеріальних факторів.

Порівняння показника вартості підприємства готельно-ресторанного господарства за критерієм ефективності діяльності може здійснюватися з аналогічними показниками в динаміці, а також з аналогічними показниками підприємств, що розглядаються як альтернативні об'єкти вкладення капіталу.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, в результаті аналізу сучасних підходів у сфері управління, орієнтованого на підвищення вартості підприємства, встановлено вплив взаємозв'язку цілей та підходів до оцінювання його вартості; визначено принципи формування системи показників, що характеризують

результативність функціонування підприємства готельно-ресторанного господарства та запропоновано економіко-математичну модель на основі системи показників, що відображають раціональність використання ресурсів та результативність функціонування підприємства з надання готельно-ресторанних послуг в цілому. Виконання певних аналітичних процедур дозволить провести комплексний аналіз результативності діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства.

Моніторинг факторів, що впливають на формування вартості підприємства готельно-ресторанного господарства, сприятиме обґрунтованому прийняттю економічних рішень щодо розвитку готельно-ресторанного бізнесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній / за ред. проф. А.Г. Загороднього. – Вид. 2-ге [перероб. та доп.]. – Львів: Вид-во “Магнолія 2006”, 2007. – 440 с.
2. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / Р.О. Костирко. – Харків: Вид-во “Фактор”, 2007. – 784 с.
3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник / Н.С. Краснокутська. – Харків: ХДУХТ, 2004. – 287 с.
4. Лазаришина І.Д. Удосконалення інституційних підходів до методики фінансового аналізу / І.Д. Лазаришина // Фінанси України. – 2004. – №1. – С. 44-49.
5. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник / Є.В. Мних. – К.: Вид-во КНТЕУ, 2008. – 514 с.
6. Савицькая Г.В. Экономический анализ: учеб. / Г.В. Савицкая. – Изд. 11-е [испр. и доп.]. – М.: Новое знание, 2005. – 651 с.
7. Харчук Т.В. Стоимость как критерий эффективности функционирования предприятия / Т.В. Харчук // Бізнес інформ. – 2012. – №7. – С. 109–111.
8. Сметанюк О.А. Етимологія категорії “ефективність управління організацією” / О.А. Сметанюк, О.П. Сочівець // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 136-140.
9. Білецька І.М. Економічні основи діяльності підприємств готельного господарства / І.М. Білецька // Торгівля, комерція, підприємництво : збірник наукових праць / [редакц. кол.: Апопій В.В., Куцик П.О., Шевчук В.О. та ін.]. – Львів : Львівська комерційна академія, 2014. – Вип. 17. – С. 65-71.
10. Явдак М.Ю. Критерії оцінки результативності діяльності підприємства / М.Ю. Явдак // Бізнес інформ. – 2011. – №12. – С. 70-74.